

LIETUVOS ŽIEMGALOS PRAEITIS KNYGOSE

Ilona Vaškevičiūtė

ŽIEMGALOS ISTORIJA DOKUMENTŲ RINKINYJE

2014 m. pabaigoje senosios Žiemgalos istorijos mėgėjai sulaukė tarsi kalėdinės dovanos – projekto *Žiemgala XIII a. dokumentuose* dalyviai (Žiemų pradai *Simkala*, Pasvalio krašto muziejus ir Joniškio istorijos ir kultūros muziejus) atskiru gražiai apipavidalintu leidiniu išleido Žiemgalos aktus – *Žiemgalos aktai – Acta Semigalliae* (parengė, vertė ir komentavo Tomas Baranauskas. Joniškis: „Simkala“, 2014, 34 p.). Šis projektas buvo skirtas pirmojo Žiemgalos padalijimo 760-osioms metinėms paminėti.

Leidinyje trumpai apžvelgta Žiemgalos istorija XIII–XV a. Čia skaitytojas supažindinamas su 1201–1208 m. kilusiu karu tarp Lietuvos ir Žiemgalos ir šio konflikto taikinga pabaiga, kai lietuviai ir žiemgaliai bendros grėsmės akivaizdoje sudarė sąjungą. Aprašomos 1254 m. Žiemgalos dalybos tarp kryžiuočių ir Rygos arkivyskupo, knygoje įdėtos ir Žiemgalos teritorinę struktūrą atspindintis žemėlapis, aprašomi žiemgalių 1259–1272 ir 1279–1290 metų sukilimai ir Žiemgalos padalijimas tarp Livonijos ir Lietuvos.

Be jokios abejonės, didžiausią susidomėjimą kelia paskelbti aktai originalo (lotynų ir senąja vokiečių) kalba su originalių dokumentų fotokopijomis, vertimais į lietuvių kalbą bei komentarais. Jų leidinyje penki: tai 1) 1254 m. balandžio mėn. Vakarų Žiemgalos žemių dalybų tarp Rygos arkivyskupo Alberto ir Vokiečių ordino didžiojo magistro vietininko Eberhardo Zeino aktas; 2) 1254 m. balandžio mėn. Upmalės dalybų tarp Rygos arkivyskupo Alberto ir Vokiečių ordino didžiojo magistro vietininko Eberhardo Zeino aktas; 3) 1259 m. vasario 13 d. Ananjis. Popiežius Aleksandras IV pakartoja Rygos Šv. Marijos Magdalenės seserų cisterių vienuolynui prie Šv. Jokūbo bažnyčios 1255 m. rugpjūčio 2 d. suteiktas privilegijas ir tiksliau išvardija jo valdas Padauguvyje ir Žiemgaloje; 4) 1272 m. spalio 7 d. Žiemgalių Duobenės ir Sparnenės žemių dalybų tarp Rygos prepozito Jono bei Rygos katedros kapitulos ir Vokiečių ordino Livonijos krašto magistro Valte-

Žiemgalos Rytų ir Vakarų žemių dalybų aktai

rio, aktas ir 5) 1416 m. rugpjūčio 23 d. Vokiečių ordino Livonijos magistras Ordino prokuratoriui nurodo, kokias nuolaidas galima padaryti Rygos arkivyskupui, kad būtų pasiektas susitarimas. Iš leidinyje paskelbtų penkių aktų mūsų dienas pasiekė tik keturi – jie saugomi Rygos, Krokuvos, Varšuvos ir Berlyno archyvuose. Penktasis dokumentas – 1259 m. popiežiaus bulė – neišliko. Ji sudegė dar XIX a. Sankt Peterburge.

Šiuose aktuose, be istorijos žinių, yra užfiksuotos itin svarbios istorinės geografijos žinios – Žiemgalos dalybų aktuose pirmą kartą paminėtos šiaurės Lietuvos vietovės – Žagarė, Silėnai ir kaimyninė Žiemgalos žemė Upytė, taip pat Duobenės ir Sparnenės žemės ir jų dalybos. Aktuose minimos ir aprašomos dabartinėje Lietuvoje buvusios Žiemgalos apygardos, kuriose paminėtos Guostagalio ir Šiurpės vietovės, esančios dabartiniame Pakruojo rajone, o 1416 m. rugpjūčio 26 d. Vokiečių ordino Livonijos magistro laiške Ordino prokuratoriui aprašyta Nogailių apygarda ir pirmą kartą minimi Biržai. Šis įrašas leidžia net pakoreguoti ir Biržų miesto pradžią – iki tol iš LDK valdovo Kazimiero Jogailaičio dovanojimo Radvilai Astikaičiui akto buvo žinoma, kad Biržai pirmą kartą istorijos šaltiniuose paminėti 1455 m. balandžio 14 d. Dabar Biržų miesto istorija „pasendinta“ puse šimtmečio.

Leidinyje baigiamas Literatūros sąrašas, kuriame nurodytos aktų publikacijos originalo kalba, narytinių šaltinių publikacijos lietuvių kalba ir svarbesni tyrinėjimai apie Žiemgalą ir jos pietines sritis. Leidinį puošia, pagyvina bei suteikia įdomios ir svarbios informacijos iliustracijos. Tai dvylika antspaudų ir bulių piešinių, aktų su bulėmis spalvotos nuotraukos, Vokiečių ordino Livonijos magistro laiško Ordino prokuratoriui ir jo voko faksimilės. Leidinyje, be jokios abejonės, turi išliekamąją mokslinę vertę, yra vertingas ir istorikams profesionalams, ir istorija besidomintiems skaitytojams, ir ypač svarbus Žiemgalos krašto žmonėms, nes leidžia dar kartą pažvelgti į gimto krašto istorijos pradžią, pajusti, kuo prieš šimtus metų gyveno protėviai, kaip turtingos Žiemgalos žemės buvo tarsi pyragas raikomos ir dalijamos svetimųjų...

Belieka padėkoti šio leidinio sumanytojams, sudarytojams ir leidėjams Andriui Bitaičiui ir Tomui Baranauskui, be kurių iniciatyvos ir įdirbio nebūtumėm sulaukę „kalėdinės“ dovanos.

PAST OF LITHUANIAN ŽIEMGALA IN BOOKS

Ilona Vaškevičiūtė

THE HISTORY OF ŽIEMGALA IN A COLLECTION OF DOCUMENTS

At the end of 2014, those interested in the old history of Žiemgala received as if a Christmas present – participants of the project “Semigallia in the 13th-century documents” (“Žiemiai Pradas Simkala”, Pasvalys Regional Museum and Joniškis Museum of History and Culture) published beautifully decorated “Acta Semigalliae” (preparation, translation and commentaries by Tomas Baranauskas) (Joniškis “Simkala”, 2014, 34 pages). This project was dedicated to commemorate the 760th anniversary of the first Žiemgala division.

Ilona Vaškevičiūtė /Tomas Baranauskas/
Lietuvos edukologijos universitetas
Studentų g. 39, LT-08106, Vilnius

Gauta 2015 05 12

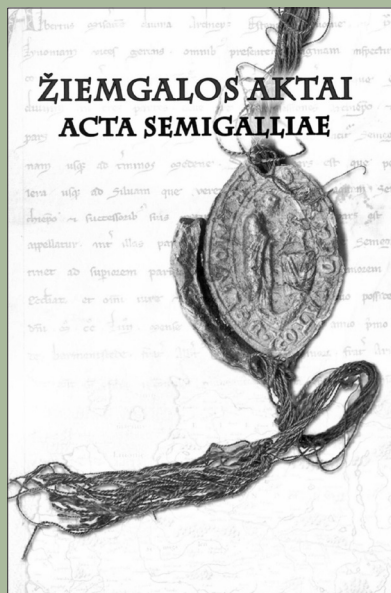
Atiduota spausdinti 2015 11 12

Dalia Jakaitė

MES – DIEVO LAIŠKAS: KUNIGO ANICETO TAMOŠAIČIO SJ PAMOKSLŲ TRAUKA*

Mąstant apie kunigo jėzuito Aniceto Tamošaičio (1922 m. gimusio netoli Rozalimo) pamokslų knyga, kyla pačių įvairiausių minčių. Viena iš jų – apie kitus Šiaurės Lietuvos dvasininkų pamokslus. Nekalbant apie visą vyskupo Kazimiero Paltaroko svorį ir įnašą į Bažnyčios ir kultūros istoriją, prieš šimtmetį išleista jo pamokslų knyga *Sakylai vadovas* (1911) savaime įdomi jai būdinga teologinės minties koncentracija, ne tik dogminiu (kas ir priklauso šiam žanrui, šiam pamokslininkui ir jo laikui), bet ir gyvenimišku, istorinę savo lai-

Leidinio viršelis

Leidinio viršelis

